

תערוכה חדשה
מוציאה את מורשת
האייטיז הישראלי
מן המחותרת

06

תערוכה

להיכשל באקוטיזציה של ה"משוגעים האלה" והדברים המרזים שעשו. התערוכה שאצר דרומר נותנת לאופטובסקי את הכבוד המוזיאלי המגיע לו ומציגה ברצינות ובכבוד ראש את מכלול עבודתו. בסרט תיעודי שבו מתראיינים שותפים לדרך, אחד מהם אומר דבר חשוב: בניגוד להיום, המחותרתיות של האייטיז לא היתה על חשבון הנהירות. משפט אחד שכרוכה בו ההצדקה להקשר המרזיאלי. הנרטיב המסודר לא מעקר את הכוח של העבודה של אופטובסקי, מאחר שהוא בעצמו היה מסודר הדוברים מספרים גם על הלבוש והגיגונים האירופיים שלו. קיר שלם מוקדש לפסיכדליה הנאיבית של ימי "העין השלישית". נקודת ההתחלה של האייטיז הפרינג' מסומנת עם "שולץ", סרט הפולחן שביים אופטובסקי ב-1979 בכיכובו של דורון "שולץ" אייל וגם גרסה מתולתלת של רמי פורטיס. הסרט היה חלק מסדרה של פעורלות אוונגרד משותפות של אופטובסקי ורורברגר, שכללו אירועי הקרנות ניסיוניים ומפלגה פיקטיבית, "פלדה חלודה", ששולץ עמד

כבר לא במחותרת

למעצב הגרפי מישל אופטובסקי היה חלק מרכזי במהפכה הפינגוויניסטית בתל אביב של שנות ה-80. תערוכה חדשה בהרצליה נותנת לו סוף סוף את הכבוד המוזיאלי הראוי

אבי פיטשון

המעצב הגרפי (וגם קומיקאי סאטירי, במאי, בעל חנות תקליטים, טיפוגרף וקרטוגרף) מישל אופטובסקי (1947-2004), שרטוטספקטיבה שלו מוצגת במוזיאון הרצליה, היה נוכח בשנות ה-80 בחיים שלי ושל אלפי פינגוויניסטים, שינקינאים, קוראי העיתון "חדשות" וחובבי מוזיקה. הפעם הראשונה שבה נתקלתי בעיצוב שלו היתה ב-1983, כשבירחבי תל אביב פוזרו פוסטרים ופליירים שפירסמו "שבועיים רוק כבוד" במועדון קולנוע דן. ארבע הופעות של הלהקה הכל-נשית הלונדונית "גירלסקול" וארבע הופעות של להקת ההארד/גלאם רוק הפינית "האנוי רוקס", שבוע אחר שבוע, הכרוה/פלייר אינה פסגת יצירתו של אופטובסקי. הוא בסך הכל גור והדביק דימויים ולוגואים מעטיפות האלבומים של שתי הלהקות וגיבב אותם יחד

בסגנון שהיה הרבה יותר נירויב מרוק כבה. זה עדיין נראה מספיק טוב בשביל שנער בכיתה ח' יקלף את הכרזה מהקיר וייקח הביתה (שמורה אצלי עד היום). בשמו נתקלתי באתה שנה, כשהתחיל לצאת מגזין הרוק "ווליום". הוא עיצב אותו ומיכאל רורברגר ערך (השניים הכירו כחברים בקבוצת "העין השלישית" של זאק קתמור עוד בסוף שנות ה-60). שנתיים קודם לכן הוציא אופטובסקי את הגיליון הראשון של הפנוין/מגזין אמנות "פחחד". שמעו הגיע עד לרעננה הפרברית שבה חייתי. ערן, החבר היחיד שלי שגם אהב פאנק, קנה גיליון. אני התקמצתי כי לא רציתי לבנו את דמי הכיס שלי על משהו שלא היה "מספיק פאנק" לטעמי. הסיבה לכך שאני משלב כאן אנקדוטות אישיות היא כדי להדגיש את חשיבות עשייתם של אופטובסקי, רורברגר, דני דותן ואחרים. מדובר היה בזמן שבו פלח אוכלוסייה גדול

מתוך תערוכתו של מישל אופטובסקי. מימין: רמי פורטיס בסרט "שולץ", 1979; למעלה: פלייר להופעה בקולנוע דן, 1983; משמאל: עבודה מ-1982-1980 צילום: מיכאל רורברגר

האשכנזי, מעוז וזעף, חצוף, עוטה תסרוקת מוהיקן, מסתתר במקום הגלוי ביותר – המרכז הגיאוגרפי והתרבותי ההגמוני. אני לא אומר את כל זה (רק) כי זוהי תת התרבות שלי, מולדתי הרעיונית. העובדות מדברות בעד עצמן: ההיסטוריוגרפיה של אגף זה של האייטיז הישראלי עדיין דלה.

בתחום המוזיאלי אף אחד לא טורח או מסוגל להבין. לכן "נאלץ" אחד מאושיות התקופה, אורי דרומר, לעשות כעת את העבודה המלוכלכת בעצמו כאוצר התערוכה. דרומר, מייסד, סולן ותמלילן ההרכב "דורלקס סדלקס", היה ממעצבי המרחב הקולי, האסתטי והפוליטי בחצי הראשון של שנות ה-80, עם להקה ששילבה סאונד אגרסיבי ומופשט, לוק קשוח ופגיע בה בעת, ומסרים שריתבו את האפקוליפטיות הפאנקיסטית מח"ל לפחד המקומי מעליית הימין הקיצוני. איפיו של הלהקה מ-1985 נקרא "חורבן בית שלישי לאן?". לא קניתי אותו מאותן סניבות שלא קניתי את "פחחד". אידיוט. דרומר מתאבך לתוך התערוכה שאצר לא רק כי היה ממציאיה האנטנות שנחשפו לאופטובסקי בזמנו אלא כי הלהקה שלו ואופטובסקי נפגשו אז. אחת ההופעות הראשונות של הלהקה היתה בהשקת גיליון של "פחחד". אופטובסקי היה אחד היחידים (לצד מיכאל רורברגר שכתב ביירות על הופעות הלהקה המוקדמות בעיתון "העיר") שהתייחס אליה במדורו "קרוע" ב"חדשות". ב-1985 עיצב כרזה (גם אותה תלשתי בזמן אמיתי מאיזה קיר)

בראשה. אחר כך יש את "ווליום" ואת החדירה המודעת של אופטובסקי למיינסטרים דרך המדור ב"חדשות", אבל גם דרך עיצוב עטיפות תקליטים של מוזיקאים כגון "טאטור", שרון ליפשיץ ואפילו נורית גלרון. הוא עיצב גם את הלוגו של סרטו הכושל של אבי נשר, "שוכרים", ואת הכרזה לסרט "נגוע" של עמוס גוטמן. אופטובסקי עמד גם מאחורי הקו האסתטי של העיתון המורחי הלוחמני "פטיש" שיצא בין 1989 ל-1993. בהמשך אנו נחשפים לצדדים מוכרים פחות בעשייה של אופטובסקי, כמו העניין שלו בקשר בין טיפוגרפיה של השפה העברית לקבלה, או עבודות גרפיות ציוריות שמהדהדות את פייט מונדריאן ותנועת האמנות המודרניסטית "דה סטיל". ואחת מגולות הכותרת: גיליון חמישי, חזק כמו קודמיו, של "פחחד" שהופק במיוחד לרגל התערוכה ומחולק חינם ביציאה ממנה. ואם זה לא מספיק, מחוץ בערב ישק במוזיאון ספר רחב יריעה שמעמיק עוד יותר במחקר על העבודה ועל הביוגרפיה המרתקת כשלעצמה של אופטובסקי.

מישל אופטובסקי – "פחחד" – חשנות ה-70 ועד לאינסוף. אוצר: אורי דרומר. מוזיאון הרצליה. דע 5.8

להופעה של הלהקה בגלריה בוגרשוב. כותרת המופע: "לא קיבלו חנינה" ובמרכז הכרזה תצלום של חברי הלהקה עומדים בשורה חזיתית כשעם הגב למצלמה ניצב מתנחל שמכוון אליהם רובה. כל אלה מוצגים בתערוכה. כאמור, בהעדר אנשים אחרים עם הרצון ו/או הפרספקטיבה הנחוצה, דרומר מסמן את עצמו כארכיבר והמתעד המרכזי של אמנות פרינג' ישראלית, אחרי שכבר היה הראשון שטרחה לאצור רטרוספקטיבה מרתקת של קבוצת "העין השלישית" הנזכרת לעיל, שהוצגה במוזיאון נחום גוטמן ב-2012. הרטרוספקטיבה שאצר דרומר לאופטובסקי מהודקת ומציגת; בעיקר מכיוון שהיא חומקת מהמלכות של ניסיונות מטופשים להתעלם מהאכסניה המוזיאלית המכובדת, שיכולים להתבטא בתחושה של כמעט התנצלות על כך שצלם השוליים מוכנס להיכל, או גרוע מכך, בהחלפת מחקר רציני והצגת נרטיב היסטורי בהיר ב"התפרעות" מעושה ומלאכותית שמועדת לכישלון בניסיונה לחקות את האסתטיקה ודרך הפעולה של אותם שוליים בזמן אמיתי. התוצאה של ניסיונות כאלה היא בהכרח מגוחכת ויכולה גם להיתפש כקולוניאלית ופטרונית,